

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

You have Downloaded, yet Another Great
Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

**SA EXAM
PAPERS**

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

DIBATSELA 2016

MEMORANTAMO

MEPUTSO: 80

Palomoka ya matlakala a memorantamo ke 31.

DITŠHUPETŠO TŠA GO SWAYA

1. Ge molekwa a arabile dipotšišo tše di fetago palo yeo e nyakegago, swaya ya mathomo fela. **(Molekwa ga a swanela go araba potšišo ye telele le ye kopana go tšwa pukung e tee.)**
2. KAROLONG YA A, ge molekwa a arabile dipotšišo tše nne ka moka mo diretong (tše di kgethlwego), swaya tše pedi tša mathomo.
3. Go DIKAROLO TŠA B le C, ge molekwa a arabile dipotšišo tše kopana tše pedi goba tše telele tše pedi, swaya ya mathomo o hlokomologe ya bobedi. Ge molekwa a arabile dipotšišo ka moka tše nne, swaya fela ya pele mo karolong ye nngwe le ye nngwe ge e le gore go arabilwe potšišo ye kopana le ye telele.
4. Ge molekwa a file dikarabo tše pedi, moo e lego gore ya mathomo e fošagetše mola ya bobedi e nepagetše, swaya ya mathomo gomme o **hlokomologe** ya bobedi.
5. Ge dikarabo di sa nomorwa ka tshwanelo, swaya go ya ka memorantamo.
6. Ge mopeleto wo o fošagetšego o ama tlhalošo, swaya phošo. Ge o sa ame tlhalošo, gona mo fe moputso.
7. *Dipotšišo tše telele*
Ge karabo ya potšišo ye telele e le ka tlase ga botelele bjo bo nyakegago, se mo otle ka ge a šetše a ikotlile. Ge e le ye telele kudu, lekola go ya ka bokgoni gomme o sekaseke ntlha yeo le baswaibagolwane. **Šomiša dirubriki tša kelo** tše di lego lenaneong la A le B **go lekola ditaodišo tša balekwa.**
8. *Dipotšišo tše kopana*
Ge molekwa a sa šomiše ditsebjana moo a kgopetšwego go tsopola, se mo otle.
9. **Dipotšišong tše di bulegilego**, go se be le meputso yeo e tlogo abelwa karabo ya EE/AOWA goba KE A DUMELA/GA KE DUMELE. Lebaka leo le thekgago karabo ke lona leo le abelwago moputso.
10. Go se be le meputso yeo e tla abelwago NNETE/MAAKA goba NTLHA/KAKANYO. Lebaka leo le thekgago karabo ke lona leo le tlogo abelwa moputso.

KAROLO YA A: THETO***DIRETO TŠA SESOTHO SA LEBOA* – Prof. DM Kgobe****POTŠIŠO YA 1: GO POKOLO – OK Matsepe****Mohlala wa karabo:****1.1 Moko wa sereto****Teori:**

Ke tabakgolo/morero/maikemišetšo/tebanyo ya mongwadi yeo e lego ka gare ga sereto. Ke go re na sereto se ruta mmadi eng?

Tirišo

Thuto ya mongwadi ka sereto se ke eng? Bohlokwa bja pokolo Sekristeng. Sereti se re laetša seswantšho sa pokolo yeo e nago le mothalo wa sefapano magetleng. Ke go re e rwele sefapano magetleng bjalo ka Morena Jesu. Ka go realo tonki e kaya Morena Jesu. Sereti se na le tumo ya go swana le pokolo yeo, se rwale sefapano le sona se latele Morena. Se rata go sepedišana le Yena tsela ye, se mo latele gore se tle se kgone go tsena gae mmušong.

1.2 Mohuta wa sereto**Teori:**

Go na le mehuta yeo e fapanego ya direto yeo a hlathwago go ya ka popego ya sereto goba diteng tša sereto. Mohlala: seretonyefolo, lehlologelwa, sonete, seretosello, bjalobjalo.

Tirišo

Sereto se ke sonete ya Seisemane. Se bopilwe ka methalotheto ye lesomenne yeo e nago le lenaneo la morumokwano le le rilego. Lenaneo la morumokwano la sereto se ke: abba acca adda dd.

Sonete e arotšwe ka dikarolo tše pedi, e lego tshwantšho le tirišo.

Ditemanatheto tše tharo tša mathomo (methalotheto ye 12) di lebane le tshwantšho mola temanatheto ya mafelelo (methalotheto ye mebedi) e lebane le tirišo.

Tshwantšho: Go swantšhwa pokolo le Jesu.

Tirišo: Go tumišwa Jesu.

1.3 Sebopego sa ka ntle**Teori**

Sebopego sa ka ntle se hlaloša gore sereto se bopilwe ka methalotheto ye metelele le ye mekopana le palo ya yona gammogo le ditemanatheto.

Tirišo

Sereto se se bopilwe ka methalotheto ye lesomenne. Methalotheto ye lesomepedi ya mathomo e arotšwe ka dikhwatreine tše tharo tšeo di bopago ditemanatheto. Methalotheto ye mebedi ya mafelelo e bitšwa khapoletse.

Botelele: Methalotheto ya 1–10 le 13–14 e a lekana (ke ya magareng) mola 11–12 e feta yeo ka botelele.

Kabo ya meputso:

Teori = 03

Dintlha = 06

Polelo e tla abelwa moputso o tee. (01)

[10]

POTŠIŠO YA 2: KHUDUGO – SR Machaka

- 2.1 Morumokwanophetši – methalotheto ya 2 – 3: a
Poeletšogare – methalotheto ya 3 – 4: thoma
Poeletšo ya sekafoko: methalotheto ya 3 – 4: ka thoma go ... (2)
- 2.2 Ba tlogetše mehlala: Ba bontšha tsela mo ba lebilego gona.
Imelwa: Go thatafalelwa ke bophelo. (2)
- 2.3 Ke seretokgwabo/sereto sa boipelaetšo.
• Sereti se ipelaetša ka go hudušwa fao se bego se dula ntshe sa išwa lefelong leo le se nago maamušo. (2)
- 2.4 Nna ke šohle le ona mašohlošohlong.
• Ke go tšweletša mošito le molodi ka gare ga metara/mothalotheto.
• Go gatelela kgopolo ye e itšego.
(E TEE fela) (2)
- 2.5 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a pelaelo le kgwabo.
Sereti se belaešwa/gwabišwa ke go hudušwa lefelong le lebotse go išwa go leo le se nago tše botse tšeo di se kgahlago.
(Ntlha e tee ya maikutlo, e tee ya go fahlela) (2)

[10]

POTŠIŠO YA 3: WA BORARO – BN Ntseke

- 3.1 Sewelamaswing.
Sekopanyadikhutlo.
Mmatšhaatšhaa.
Mmagohlomela.
(A MABEDI fela) (2)
- 3.2 Sereti se eletša gore go hlokomelwe bompheane ka gore ba thuba metse ya batho.
Segwera goba ditaba ke tša ba babedi, wa boraro ke masenyeletša. (2)
- 3.3 Mmatšhaatšhaa nawane tšhatšha sekopanyadikhutlo,
• Go gatelela kgopolo/go tšweletša mošito/molodi. (2)
- 3.4 Tshwantšhanyo.
O swantšha ngwetši le sego. (2)
- 3.5 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
- Mohlala:
Ee,
Malapa a mantši a thubegile ka lebaka la bona bompheane.
Mo go fetilego bona go šala go lwewa.
- GOBA**
- Aowa,
Batho ba šetše ba ba lemogile, ka go realo ga ba sa ba theeletša.
Batho ba a ba katoga ka ge ba lemogile maanomabe le go hloka kagišo ga bona
(Ga go moputso wo o abelwago karabo ya Ee le Aowa) (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 4: RE TŠEANE – SN Tseke

- 4.1 Maloba ke gorogile ka masa go sa sa.
(Modumo wa 'sa' o boeleditšwe) (1)
- 4.2 Ke go khukhuneditše ke nkga bodiidi fela. (1)
- 4.3 Tshwantšhišo.
Sereti/Moreti o fetogile moratiwa.
- Tlogelo
Go tlogetšwe hlogo ya'di-' go diba.
(E TEE fela) (2)
- 4.4 Balekwa ba tla fa dikgopolokgolo tša go fapana.
Mohlala:
Potšišoretoriki ke potšišo yeo e sa nyakego karabo/sereti se e botšiša se sa tsome karabo.
Kgopolokgolo go gatelela se moreti a se tšweletšago, e lego boitshwaro bja mosadi. (2)

- 4.5 Mosadi o amogetše sereti se sa hlweka ka gobane se nkg a motšoko ebile se sa hlape. (2)
- 4.6 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Go se dumele.
- Ditumelo:
 - Ka setšo monna ga a laolwe ke hlogo ya lapa, ga a dišwe o a itiša.
Ditlwaelo:
 - Mosadi o swanelwa ke go tseba gore monna ke phoka o wa bošego le go re ke thaka o a nabaka gona ga a sekišwe gore o tšwa kae o boile neng.
 - Mosadi o swanetše go ikokobetša monneng wa gagwe.
(Tše PEDI fela) (2)
- [10]**

LE

POTŠIŠO YA 5: LENYALO – NS Puleng

- 5.1 Ga se mola (go) ... /Ke mola o ... (E TEE ya tše) (1)
- 5.2 Monyadiši ga se sejamolatša/ke Ramasedi ka sebele, (1)
- 5.3
 - Ge lenyalo le na le mathata, go išanwa dikgorongtsheko go hwetša tharollo.
 - Yo mongwe le yo mongwe a hwetša seo se mo lebanego, lenyalo la phuhlama. (2)
- 5.4 Monna o filwe tšeo e lego tša gagwe mola le mosadi le yena a boile ka tša gagwe. (2)
- 5.5
 - Lenyalo la makgonthe o ka se le rue ka go šomiša dihlare.
 - Pheko ya lenyalo ke lerato le leratano. (2)
- 5.6 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
 - Go na le manyalo ao a theilwego godimo ga leratorato ka gobane ka go wona ga go na tlhalo.
 - Bao ba agilego motse ka lebaka la dithoto, ge dithoto di fela lenyalo le a phuhlama.
 - Bao ba ratanago ka lebaka la mešunkwane, ge e phupha go ba le tlhalo.
(Tše PEDI tše)
(Meputso e tla abja go ya ka lerato, dithoto goba mešunkwane) (2)
- [10]**

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: PADI/DINGWALOTŠABA**POTŠIŠO YA 6: POTŠIŠO YE TELELE****LENONG LA GAUTA – HDN Bopape****Mohlala wa karabo:****Teori: Botseka**

- Padi ya botseka ke sengwalo sa go ba le dinyakišišo tša molato/bosenyi.
- Go na le monyakišiši gammogo le sephiri goba go hloka sephiri.
- Go na le dikokwane tša botseka, e lego:
 - Molato/Bosenyi.
 - Letseka leo le nyakišišago molato/bosenyi.
 - Mafelelong go ba le kotlo.

Teori: Morero/Molaetša

Morero/Molaetša ke kgopolokgolo/thuto yeo mongwadi a ratago go e tšweletša ka sengwalo sa gagwe. Morero o lebane le thuto yeo mongwadi a ratago go e fihliša go mmadi/motheeletši mo bophelong. Gore morero o tle o bonagale gabotse, mongwadi o diriša dithekniki tša thulaganyo, go swana le tekolanthago, tekolapejana, go hlakahlakanya ditaba, go latelaganya ditaba, boipoelletšo, poelletšo ya ditiragalo, bjaloobjalo. Thulano le maatlakgogedi di ka godiša morero wa mongwadi.

- Thulano e amana le ditiragalo tše di sa kwanego.
- Maatlakgogedi ke phišegelo ya go balela pele.

Tirišo ya morero/molaetša wa Lenong la gauta

Lenong la Gauta ke padi yeo e lebanego le botseka. Ka go realo go bohlokwa gohlaloša kgopolo ya botseka ka boripana. Go utollwa ga bosenyi bja Brenda.

Morero wa Lenong la Gauta**Tše dingwe tša dintlha tše di lebanego le morero/molaetša:**

- ☐ Mmatšhego o bolailwe, bothata ke gore mmolai ga a tsebje.
- ☐ Ditiragalo di theilwe godimo ga bosenyi bjo bo utollwago ke dinyakišišo moo e lego gore mafelelong toka e a phethagatšwa.
- ☐ Nono Molaba ke monyakišiši wa ka sephiring yo e lego gore mafelelong o atlega dinyakišišong tša gagwe.
- ☐ Dinyakišišong o tšama a kopana le mapheko ao a mo šitišago go phethagatša morero wa gagwe.

- ☐ Le ge go be go na le mathata ao a bego a kopana le ona, eupša o ile a atlega go hwetša mmolai wa Mmatšhego.
- ☐ Ditšhitišo tšeo a go kopana le tšona ke tša go swana le ge maphodisa a be a mo ganetša go tšwela pele ka dinyakišišo, go bethwa le Brenda (mosadi wa gagwe) yo a bego a le kgahlanong le dinyakišišo tša gagwe.
- ☐ Tše dingwe tša tšeo di thušitšego Nnono go fihlelela dinyakišišo tša gagwe ke gore o be a le bohlale ebile a na le sebetse.
- ☐ O ile a lemošwa ka ga kotsi yeo a ka welago go yona, eupša o ile a no tšwela pele ka dinyakišišo go ba go fihla a fihlelela maikemišetšo a gagwe.
- ☐ Bohlale bja gagwe bja dinyakišišo bo bonala ge a be a phuruputša phapoši ya Mmatšhego, maikemišetšong a go hwetša yeo e lego nnete go Naniki leMohlalego.
- ☐ Go utolotšwe gape gore lebaka le legolo la polao ya Mmatšhego e be e le pheta ya go ba le seswantšho sa lenong yeo e dirilwego ka gauta.
- ☐ Mafelelong o atlega go hwetša mmolai wa Mmatšhego, e lego Brenda, mosadi wagagwe. Brenda o a hlokošana gomme boNakedi ba a swarwa.

Dithulano tšeo di lego ka gare ga paditseka ye di goga šedi ya mmadi go bala go tšwela pele gore a kgone go hwetša morero wa mongwadi.

Ka go realo mongwadi o atlegile go tšweletšeng morero wa paditseka ye.

Diteng = 15 (D – 15)

Teori le Polelo = 10 (T – 5, P – 5)

(Meputso ya dintlha e laola polelo. Ge meputso ya dintlha e le godimo le ya polelo e tla ba godimo. Mohlala: Meputso 1–3 ya dintlha = 1 ya polelo, 4–6 = 2 ya polelo, 7–10 = 3 ya polelo, 11–13 = 4 ya polelo, 14–15 = 5 ya polelo)

[25]

GOBA

POTŠIŠO YA 7: POTŠIŠOYA SETSOPOLWANA**LENONG LA GAUTA – HDN Bopape****SETSOPOLWA SA A**

- 7.1 Nnono Molaba. (1)
- 7.2 Wateropo/Lenong la Gauta/Pampišana.
(E TEE fela) (1)
- 7.3
 - Bokamorago ke tiragalo yeo mmadi a inaganelago yona gomme e hlagile pele ya huetša boemo bja bjale bja ditaba.
 - Go bonwa ga Mpho a phuruputša phapoši ya Mdi. Maleka bošego le go bonwa ga maina a gagwe ka gare ga pukwanamoraba ya Mmatšhego.
 - Leina le 'Maoka' le tšwelela ka morago ga seswantšho seo Nnono a se hweditšego phapošing ya Mpho.
 (Tše PEDI tša tše) (2)
- 7.4 Kgwekgwe/Molaetša wa paditseka ye ke go hwetša mmolai wa Mmatšhego.
 - Nnono le sersanta Maroga bobedi ba nyakišiša molato wa polao ya Mmatšhego.
 - Nnono ke letseka leo le sego la hlhlwa mola sersanta Maroga a hlahletšwe mošomo wo.
 (3)
- 7.5 Tekolanthago ke tiragalo ye e go gopotšago seo se diregilego peleng/morago.
 - Lenong la Gauta leo Mpho a bolelago ka lona le mo gopotša Lenong la Gauta le lengwadilwego pampišanengyeo a e bonego godimo ga wateropo.
 (2)
- 7.6 Molaetša wa paditseka ye ke go re le ge o ka e buela leopeng magokobu a go bona.
 - Setsopolwa se mabapi le Nnono yo a utollago kamano gare ga Mpho le Mdi. Maleka yo a bolaetšwego lenong la gauta leo le yena Mpho a boletšego ka wa gagwe gore o a le nyaka.
 (2)
- 7.7 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a lethabo.
 - Go thoma go ba le lesedi mabapi le go hwetša babolai ba Mmatšhego.
 (2)

SETSOPOLWA SA B

- 7.8 Bobedi ke bahlankedi ba Kgoro ya Maphodisa/bašomimmogo. (1)
- 7.9
 - O na le mereba/kgang.
 - O rata go tseba/kwešiša.
 (2)

- 7.10 Tebelelo ke ka fao ditaba di hlalošwago ka gona sengwalong ke mongwadi/baanegwa/moanegi.
 • Mongwadi o anega ditiragalo go ya le ka fao di diregago ka go diriša motho wa pele. (2)
- 7.11 Mmolai o na le mengwapo matsogong.
 • Setsopolwa se tšweletša Nnono yo a bileditšwego seteišeneng sa maphodisa go tlo hlahlobja ge a se na mongwapo. Mafelelong Nnono o lemoga mengwapo yeo letsogong la Brenda. (2)
- 7.12 • Moanegi ke mongwadi yo mongwe yo a anegago ditiragalo tša sengwalo.
 • Moanegi paditsekeng ye, ke molwantšhwa yoo e lego motho wa pele.
 • Mongwadi o mo diriša go tšwetša pele ditaba/ditiragalo tša sengwalo.
 Bopape o šomiša Nnono go dira se.
 (Tše PEDI fela) (2)
- 7.13 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
 Mohlala:
 Ee,
 • Go ya ka dinyakišišo tša maphodisa mmolai o tla bonwa ka mongwapo seatleng.
 • Nnono o bileditšwe seteišeneng sa maphodisa go tlo hlahlobja ge e ba o na le mongwapo seatleng, gwa hwetšwa a se nao.
 • Nnono o lemoga gore Brenda ke mmolai ka go ba le mongwapo seatleng gomme Brenda le yena o a dumela. (3)
[25]

POTŠIŠO YA 8: POTŠIŠO YE TELELE

NGWANA WA MOBU – SPP Mminele

Mohlala wa karabo:

Teori: Morero/Molaetša

Morero/Molaetša ke kgopolokgolo/thuto yeo mongwadi a ratago go e tšweletša ka sengwalo sa gagwe. Morero o lebane le thuto yeo mongwadi a ratago go e fihliša go mmadi/motheeletši mo bophelong. Gore morero o tle o bonagale gabotse, mongwadi o diriša dithekniki tša thulaganyo, go swana le tekolanthago, tekolapejana, go hlakahlakanya ditaba, go latelaganya ditaba, boipoetšo, poeletšo ya ditiragalo, bjalobjalo. Thulano le maatlakgogedi di ka godiša morero wa mongwadi.

- Thulano e amana le ditiragalo tše di sa kwanego.
- Maatlakgogedi ke phišegelo ya go balela pele.

Tirišo ya morero/molaetša wa Ngwana wa mobu.

Morero/Molaetša wa padi ye o lebane le go lemoša ka tshwarompe le phedišano le batho ba go tšwa dinageng di šele/bafaladi.

Tše dingwe tša dintlha tše di lebanego le morero/molaetša:

- ☐ Lahlang, yo e lego mofaladi, o thabela go šoma le Phankga, ngwana wa mobu, go ya ka mabaka a a latelago:
 - ke yo mofsa
 - ke ngwana wa mobu
 - o na le bokgoni bja dipalo le Seburu tše Lahlang a sa di kgonego.
- ☐ Lahlang o šomišana botse le setšhaba ka kakaretšo go akaretšwa le makomiti ka lebaka la ge a dira mošomo wa gagwe ka botshepegi.
- ☐ Lahlang o lokologa go šoma le Phankga ka ge a mmona bjalo ka mothuši wa mmakgonthe.
- ☐ Phankga o tsenwa ke moya wa lehufa (mona/megabaru) ka ge Lahlang a mo lemošitše mafokodi a gagwe.
- ☐ Phankga o ipona e le hlogo ya sekolo ka ge:
 - e le ngwana wa mobu.
 - a na le tsebo ya go feta ya Lahlang.
 - malomeagwe ke leloko la komiti ya sekolo.
- ☐ Phankga o thoma go se sa šomišana le Lahlang ka lebaka la lehufa/mona/megabaru.
- ☐ Phankga o tsenwa ke moya wa go ikgogomoša le go itshenyetša bophelo.
- ☐ Phankga o tsenela dithopa le Mokhura ka nepo ya go tekola Lahlang setulong ka la go re ke mofaladi.
- ☐ Mokhura o be a efa Phankga dikeletšo tše e sego tša maleba ka nepo ya go re a kgone go fihlelela maikemišetšo a gagwe.
- ☐ Phankga, ka thekgo ya Mokhura le maloko a mangwe a setšhaba, ba lwantšha Lahlang.
- ☐ Mafelelong go lemogwa gore Lahlang ga a na phošo.
- ☐ Megabaru/Lehufa/Mona di fenywa ke therešo.
- ☐ Ba Kgoro ya Thuto ba šuthiša Phankga sekolong sa Rethuše ba mo iša Ntotolwane.

Dithulano tše di lego ka gare ga padi ye di goga šedi ya mmadi go bala go tšwela pele gore a kgone go hwetša morero wa mongwadi.

Ka go realo mongwadi o atlegile go tšweletšeng morero wa padi ye.

Diteng = 15 (D – 15)

Teori le Polelo = 10 (T – 5, P – 5)

[25]

(Meputso ya dintlha e laola polelo. Ge meputso ya dintlha e le godimo le ya polelo e tla ba godimo. Mohlala: Meputso 1–3 ya dintlha = 1 ya polelo, 4–6 = 2 ya polelo, 7–10 = 3 ya polelo, 11–13 = 4 ya polelo, 14–15 = 5 ya polelo)

POTŠIŠO YA 9: POTŠIŠOYA SETSOPOLWA**NGWANA WA MOBU– SPP Mminele****SETSOPOLWA SA C**

- 9.1 Phankga. (1)
- 9.2 Sekolo(ng), ofising, diphadiphadišanong Tshwane, Tshwane.
(E TEE fela) (1)
- 9.3
- Bokamorago ke tiragalo yeo mmadi a inaganelago yona gomme e hlagile pele ya huetša boemo bja bjale bja ditaba.
 - BoMokhura ba nyaka ge Phankga e eba hlogo ya sekolo sa Rethuše ka ge e le ngwana wa mobu. (2)
- 9.4 Go tšweletša mahlakore a mabedi, a go swana le a go fapana.
- Lahlang le Phankga bobedi ke bašomedi ba Kgoro ya Thuto sekolong sa Rethuše.
 - Phankga ke ngwana wa mobu yo a ukangwago go ba hlogo ya sekolo mola Lahlang e le mofaladi/lekomofere/moneneri yo go logwago maanomabe a go mo thenkgolla setulong sa go ba hlogo ya sekolo. (3)
- 9.5 Balekwa ba tla fa diponelopele/ditebelelopele tša go fapana.
- Mohlala:
Ponelopele/Tebelelopele ke go akanya seo se tlogo direga go ya ka tshedimošo setsopolweng/sengwalong.
- Lahlang a ka rakwa sekolong gomme a bušetšwa ga gabo ka ge bao ba mo latofatšago e le bana ba mobu.
 - Maanomabe a ka folotša gomme Phankga a tsena mathateng. (2)
- 9.6 Molaetša wa padi ye o mabapi le lehloyo le tshwarompe ya bafaladi dinageng di šele.
- Setsopolwa se mabapi le maanomabe a boMokhura a go nyaka go fološa Lahlang setulong sago ba hlogo ya sekolo ka ge ba re ke mofaladi. (2)
- 9.7 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
- Mohlala:
Maikutlo a manyami/go kwa bohloko.
- Lehloyo le bopelompe bjo bo laetšwago ke boMokhura go Lahlang, yo a se nago molato bo kweša bohloko/bo a nyamiša. (2)

SETSOPOLWA SA D

- 9.8 Bobedi ba šomela Lefapha la Thuto. (1)
- 9.9
- O na le šedi.
 - Ke motho wa leago. (2)
- 9.10 Tebelelo ke ka fao ditaba di hlalošwago ka gona sengwalong ke mongwadi/baanegwa/moanegi.
- Mongwadi o anega ditiragalo go ya le ka fao di diregago ka go diriša motho wa boraro. (2)
- 9.11 Tharollo ya bothatapading ye e mabapi le sephetho sa go šuthišwa ga Phankga sekolong sa Rethuše go išwa Ntoto lwane.
- Setsopolwa se tšweletša mohlalobimogolo le sehlopha sa gagwe ba hlaloba dipuku tša bana go utolla yo a saennego lengwalo la go romelwa Mohola gore go tle go tšewe magato a maleba. (2)
- 9.12 Bogolo bja setsopolwa se bo hlalošwa ke mongwadi ntle le temana ya mafelelo yeo e tšweletšwago ke mohlalobimogolo. (2)
- 9.13 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
- Mohlala:
- Sephetho se se tšerwego ke mohlalobimogolo ke sa maleba ka go šuthiša Phankga go mo iša sekolong sa Ntoto lwane.
- O be a sa hlomphe Lahlang.
 - O be a sa dire mošomo ka tshwanelo. (3)

[25]**POTŠIŠO YA 10: POTŠIŠO YE TELELE****LEŠITAPHIRI– OK Matsepe****Mohlala wa karabo:****Teori: Morero/Molaetša**

Morero/Molaetša ke kgopolokgolo/thuto yeo mongwadi a ratago go e tšweletša ka sengwalo sa gagwe. Morero o lebane le thuto yeo mongwadi a ratago go e fihliša go mmadi/motheeletši mo bophelong. Gore morero o tle o bonagale gabotse, mongwadi o diriša dithekniki tša thulaganyo, go swana le tekolanthago, tekolapejana, go hlakahlakanya ditaba, go latelaganya ditaba, boipoelletšo, poelletšo ya ditiragalo, bjalo bjalo. Thulano le maatlakgogedi di ka godiša morero wa mongwadi.

- Thulano e amana le ditiragalo tše di sa kwanego.
- Maatlakgogedi ke phišegelo ya go balela pele.

Tirišo ya morero/molaetša wa Lešitaphiri

Morero wa padi ye o mabapi le go lemoša gore ngwana ke wa dikgomo. Khutšišo o belege hlaba, Tšhwahledi, lapeng la mošate, le ge go le bjalo o swanetše go ba gošikage e le ngwana wa mathomo.

Tše dingwe tša dintlha tše di lebanego le morero/molaetša:

- ☐ Pading ye, mosadi wago nyalwa ke setšhaba e lego timamello Khutšišo, o belege ngwana le molata, Mphoka.
- ☐ Seripa sa bobedi sona se re ngwana wa molata wa go se be le madi a bogoši a ka se tsoge a bile kgoši.
- ☐ Kgoši Taudi, monna wa Khutšišo, le yena o be a se na thari ye kgolo, a atetšwe ke ye nnyane fela.
- ☐ O ile a ya banneng bjalo ka mang le mang. Monna wa ngaka o tlile le dithebele tša gagwe tše a bego a di rwaletšwe ke Mphoka go tla go ba remela.
- ☐ Taudi o laetšwe gore a se bule sefero sa mmakgoši ka ge dikoma tše pedi di sa bolle felo gotee.
- ☐ Ge ngaka e le gare e retolla letheka la Khutšišo, Mphoka yena o be a ikutswa le yena a be a mmelegiša morwa.
- ☐ Taudi le Khutšišo ba kgakanegong ka gore thušo ye ya go hlomolwa mootlwa, e buile kgoši lenao.
- ☐ Tšhwahledi o belegwe ka lapeng la bogoši, ke leitšibulo la ka mošate, gomme yo e lego yena wa madi a kgoši (Kgathola) ke moratho wa Tšhwahledi mo a ka se kgonego go tšea bogoši go ya ka setšo.
- ☐ Ke lešitaphiri kgorong ya kgoši Taudi. O ile a le šupa le le mo, o re Tšhwahledi ke madi a šele ga se ngwana wa dikgomo ka gona a ka se mo neele bogoši bja kgoro ya gagwe.
- ☐ Khutšišo le yena bjalo ka mmagongwana, ga a kgahlwe ke ge a fela a bona Tšhwahledi a boa a sa phedile, wona mootlwa wo o sa hlomogego, ebile o bolela ka wa go ja bogobe o re ba ga Kgoši Matepe ba dirile phošo ka go bolaya Mphoka, nkabe ba ile ba bolaya Tšhwahledi. (Letl 90)
- ☐ Taudi ge a gatelelwa ke bolwetši, le nako ya go hlokofala e fihlile, go humanwa e le gore Tšhwahledi ga a gona, eupša Kgathola o gona go apola tatagwe thebo/pheta ya bogoši.
- ☐ Thato ya Taudi e phethagetše ge a šegofaditše ngwana wa madi a gagwe go ka mo hlatlama, le ge ka morago a ka se buše ka ge seswana se ganana le tiragaloye.
- ☐ Ke therešo, ngwana ke wa dikgomo. Tšhwahledi o swanetše go se tsokama, eupša a ka se apole Kgathola goba go mmolaya. O tla be a tla buša ge fela nkabe a latetše molao wa setšo wa go bewa bogoši.
- ☐ Mafelelong setšhaba se ile sa bona bokaone e le go tšwa diripa tše pedi.
- ☐ Tšhwahledi o ile a boa ka seripa sa gagwe mola Kgathola le yena a ile a boa ka sa gagwe. Ba phedišana ka khutšo.
- ☐ Setšo se kgathile tema ye bohlokwa go beweng ga magoši a mabedi, e lego Kgathola le Tšhwahledi.

Dithulano tše di lego ka gare ga padi ye di goga šedi ya mmadi go bala go tšwela pele gore a kgone go hwetša morero wa mongwadi.
Ka go realo mongwadi o atlegile go tšweletšeng morero wa padi ye.

Kabo ya meputso:**Diteng = 15 (D – 15)****Teori le Polelo = 10 (T – 5, P – 5)****[25]**

(Meputso ya dintlha e laola polelo. Ge meputso ya dintlha e le godimo le ya polelo e tla ba godimo. Mohlala: Meputso 1–3 ya dintlha = 1 ya polelo, 4–6 = 2 ya polelo, 7–10 = 3 ya polelo, 11–13 = 4 ya polelo, 14–15 = 5 ya polelo)

POTŠIŠOYA 11: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**LEŠITAPHIRI – OK Matsepe****SETSOPOLWA SA E**

- 11.1 Kgoši Taudi. (1)
- 11.2
- Mphatong (wa Mabothe).
 - Kgorong.
- (E TEE fela) (1)
- 11.3
- Bokamorago ke tiragalo yeo mmadi a inaganelago yona gomme e hlagile pele ya huetša boemo bja bjale bja ditaba.
 - Go ntšhwa ga koma motseng wa kgoši Mabothe maikemišetšo e le gore Tšhwahledi a tle a bolle gona. (2)
- 11.4 Go tšweletša mahlakore a mabedi, a go swana le a go fapana.
- Bobedi Taudi le Mabothe ke magoši ebile ba a tswalana (Taudi ke mokgonyana ebile ke motlogolo wa Mabothe).
 - Kgoši Taudi ga a thekge kgopolo ya gore Tšhwahledi yo e lego hlaba lapeng la gagwe e tle e be kgoši mola Mabothe a se kgahlanong le kgopolo yeo (O tile ka kgopolo ya gore ba arolelane setšhaba morago ga lehu la kgoši Taudi). (3)
- 11.5 Balekwa ba tla fa diponelopele/ditebelelopele tša go fapana.
Mohlala:
Ponelopele/Tebelelopele ke go akanya seose tlogo direga go ya ka tshedimošo setsopolweng.
- Tšhwahledi o tla bonwa gomme a tla a bewa bogoši mohlang tatagwe, Taudi, a hlokofala.
- GOBA**
- Tšhwahledi a ka timelela sa ruri, a se sa bonwa gomme Kgathola a tla a tsokama setulo sa bogoši.
 - Go timelela sa ruri ga Tšhwahledi go ka hlola ntwaga ya marumo motseng wa kgoši Taudi. (2)
- 11.6 Molaetša wa padi ye ke go re ngwana ke wa dikgomo.
- Setsopolwa se mabapi le go timelela ga Tšhwahledi, morwa wa kgoši Taudi yo e sego wa madi, gomme setšhaba sa ema ka maoto se nyaka go tseba gore o ile kae. Ba botšiša yena Kgoši Taudi ka ge ba be bamo gononela. (2)

- 11.7 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a poifo.
- Go boifša seo se tlogo direga ka morago ga go timelela ga Tšhwahledi. (2)

SETSOPOLWA SA F

- 11.8 Kgoši Taudi ke mokgonyana wa Kgoši Mabothe/Kgoši Mabothe ke malome le mogwegadi wa Kgoši Taudi. (1)
- 11.9
- Ke motho wa go ba le kwelobohloko.
 - Ke motho wa leago.
 - Ke motho yo bohlale.
- (Tše PEDI fela) (2)
- 11.10 Tebelelo ke ka fao ditaba di hlalošwago ka gona sengwalong ke mongwadi/baanegwa/moanegi.
- Mongwadi o anega ditiragalo go ya le ka fao di diregago ka go diriša motho wa boraro. (2)
- 11.11 Tharollo ya bothatapading ye e mabapi le go abelana setšhaba ga Kgathola le Tšhwahledi.
- Setsopolwa se tšweletša poledišano ya Mabothe le Taudi ba fana maele ka sephetho seo se ka tšewago mabapi le mathata a bogoši. (2)
- 11.12
- Ditiragalo tša temana ya mathomo di hlalošwa ke mongwadi ntle le potšišo ye e lego ka gare ga temana, ye lebanego le molaodiši.
 - Poledišano ye e lego ka gare ga setsopolwa e lebane le baanegwa. (2)
- 11.13 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Ee,
- Tšhwahledi ke leitšibolo lapeng la mošate fela ke hlaba – ga a swanelwa ke bogoši.
 - Kgathola ke ngwana wa bobedi wa timamello, eupša e ka se be kgoši ka ge ele wa bobedi.
 - Sephetho sa go tšewa ke setšhaba e bile gore ka ge bobedi ba na le maswanedi go lekana, go kaone ba ngwathelane setšhaba.
- (Ga go moputso wo o abelwago karabo ya Ee) (3)

[25]

POTŠIŠO YA 12: POTŠIŠO YE TELELE**TLHAKOLENG – MD Kekana****Mohlala wa karabo:****Teori: Morero/Molaetša**

Morero/Molaetša ke kgopolokgolo/thuto yeo mongwadi a ratago go e tšweletša ka sengwalo sa gagwe. Morero o lebane le thuto yeo mongwadi a ratago go e fihliša go mmadi/motheeletši mo bophelong. Gore morero o tle o bonagale gabotse, mongwadi o diriša dithekniki tša thulaganyo, go swana le tekolanthago, tekolapejana, go hlakahlakanya ditaba, go latelaganya ditaba, boipoeletšo, poeletšo ya ditiragalo, bjalobjalo. Thulano le maatlagogedi di ka godiša morero wa mongwadi.

- Thulano e amana le ditiragalo tše di sa kwanego.
- Maatlagogedi ke phišegelo ya go balela pele.

Tirišo ya morero/molaetša wa Tlhakoleng

Morero wa padi ye o mabapi le go lemoša ka tlaišo ya bana le basadi gore motho yo a dirago tšeo ga a ke a fetša gabotse.

Tše dingwe tša dintlha tšeo di lebanego le morero/molaetša:

- ☐ Swele o tlaiša mosadi wa gagwe ka go mo phediša ka seroba.
- ☐ Swele o hlahlela basadi ka lapeng la gagwe etšwe mosadi a le gona. Maikemišetšo ke go kweša mosadi wa gagwe bohloko.
- ☐ Swele o robala malalatlle tšeo o ka rego ga a na mosadi le bana. Re ka re o ikgapa a ikgorōša bjalo ka legomotša.
- ☐ Swele o imiša morwedi wa gagwe, Mahlatse, (go thwe o ipelegela batlogolo).
- ☐ Swele o phediša bana ba gagwe makgwakgwa. O rata go bolaya Mahlatse le ngwana wa gagwe. O mo nyakela mpholo o tšhela ka gare ga maswi a lerole ka go kwešiša gore a ka se lemogwe.
- ☐ Mahlatse o ipha lešoka ka gobane a kwešiša gore bophelo bja gagwe le ngwana bo kotsing. O lahlile ngwana tseleng a topša ke Nkuke Maolela a mo godiša.
- ☐ Swele o išwa kgorong ka lebaka la bohlola bjoo bja gagwe gomme o rakwa motseng ka ge motho a sa bolawe.
- ☐ O boa motseng ka morago ga lebaka le letelele a phela ka go bolela maaka, o a tlaišega gomme o a hlokošana. Legotlo la lefa ka setopo.

Dithulano tšeo di lego ka gare ga padi ye di goga šedi ya mmadi go bala go tšwela pele gore a kgone go hwetša morero wa mongwadi.

Ka go realo mongwadi o atlegile go tšweletšeng morero wa padi ye.

Kabo ya meputso:

Diteng = 15 (D – 15)

Teori le Polelo = 10 (T – 5, P – 5)

[25]

(Meputso ya dintlha e laola polelo. Ge meputso ya dintlha e le godimo le ya polelo e tla ba godimo. Mohlala: Meputso 1–3 ya dintlha = 1 ya polelo, 4–6 = 2 ya polelo, 7–10 = 3 ya polelo, 11–13 = 4 ya polelo, 14–15 = 5 ya polelo)

POTŠIŠOYA 13: POTŠIŠOYA SETSOPOLWA**TLHAKOLENG – MD Kekana****SETSOPOLWA SA G**

- 13.1 Thušanang. (1)
- 13.2 Kereke(ng). (1)
- 13.3
- Bokamorago ke tiragalo yeo mmadi a inaganelago yona gomme e hlagile pele ya huetša boemo bja bjale bja ditaba.
 - Go se ipshine ga Thušanang ka lapeng la gagwe fao a bego a phedišwa boima ke monna wa gagwe, Swele. (2)
- 13.4 Go tšweletša mahlakore a mabedi, a go swana le a go fapana.
- Swele ke monna mola Thušanang e le mosadi.
 - Swele ke motlaiši ka ge a tlaiša bana ba gagwe le mosadi wa gagwe Thušanang, yo a ilego a kgotlelela tlaišo go fihlela ge monna wa gagwe a tlo rakwa motseng. (3)
- 13.5 Ponelopele/Tebelelopele ke go akanya seo se tlogo direga go ya ka tshedimošo setsopolweng.
- Go ya kerekeng ga Thušanang a se a botša monna wa gagwe go ka hlola thulano ka lapeng.
 - Ge ditaelo tšeo a di phethelwago kerekeng di ka atlega lapa la bona le ka tia. (2)
- 13.6 Molaetša wa padi o mabapi le tlaišo ya bana le basadi gore motho yo a dirago tšeo ga a fetše gabotse.
- Setsopolwa se mabapi le Thušanang yo a phelago ka go tlaišwa ke monna wa gagwe gomme a fetoga ka morago ga gore a ye kerekeng go kgopela dithapelo. (2)
- 13.7 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a lethabo/kholofelo.
- Dilo di tla sepela gabotse ka lapeng la Swele le Thušanang. (2)

SETSOPOLWA SA H

- 13.8 Bobedi ke banna ba motse wa Tlhakoleng. (1)
- 13.9
- Ke ntwadumela.
 - Ga a na tsebe.
 - O bogale.
- (Tše PEDI tša tše) (2)

- 13.10 Tebelelo ke ka fao ditaba di hlalošwago ka gona sengwalong ke mongwadi/baanegwa/moanegi.
 • Mongwadi o anega ditiragalo go ya le ka fao di diregago ka go diriša motho wa boraro. (2)
- 13.11 Sehloa sa padi ye se mabapi le go hlokofala ga Swele.
 • Setsopolwa se tšweletša Swele yo a rakwago motseng wa Tselatšhweu gomme a thoma go tlašega go fihla a hlokofala. (2)
- 13.12 • Ditiragalo tša temana ya mathomo di hlalošwa ke mongwadi.
 • Temana ya bobedi e lebane le polelo ya moanegwa. (2)
- 13.13 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
- Mohlala:
 Ee,
 • Swele o phetše bophelo bja gagwe a tlaša mosadi le bana.
 • O rakilwe motseng wa gabo ka lebaka la mekgwa yeo ya gagwe, a eta a fora batho moo a tsenago.
 • A boa gae ka morago ga go rakwa motseng wa Tselatšhweu ka lebaka la maaka a gagwe gomme a tlašega a be a hlokofala.
 (Ga go moputso wo o abelwago karabo ya Ee le Aowa) (3)
[25]

GOBA

DINGWALOTŠHABA

POTŠIŠO YA 14: POTŠIŠOYE TELELE

TODI YA BATLOGOLO – M Makgopa

SETSOPOLWA SA I

Mohlala wa karabo:

NONWANE: NGWANA WA DIMAKATŠO

Teori: Morero/Molaetša

Morero/Molaetša ke kgopolokgolo/thuto yeo mongwadi a ratago go e tšweletša ka sengwalo sa gagwe. Morero o lebane le thuto yeo mongwadi a ratago go e fihliša go mmadi/motheeletši mo bophelong. Gore morero o tle o bonagale gabotse, mongwadi o diriša dithekniki tša thulaganyo, go swana le tekolanthago, tekolapejana, go hlakahlakanya ditaba, go latelaganya ditaba, boipoeletšo, poeletšo ya ditiragalo, bjalo bjalo. Thulano le maatlagogedi di ka godiša morero wa mongwadi.

- Thulano e amana le ditiragalo tše di sa kwanego.
- Maatlakgogedi ke phišegelo ya go balela pele.

Morero/Molaetša wa nonwane

Morero wa nonwane ye o lebane le go kgalemela megabaru yeo batho ba ka bago le yona gomme ya feleletša e ba weditše kotsing.

Dintlha tše dingwe tša go lebana le morero/molaetša:

- ☐ Nkebe ke monna wa go huma le dinala fela a sa kgotsofalele bohumi bja gagwe mola ka go le lengwe a se na le ka thorwana le e tee.
- ☐ O thetha le naga a nyakana le ngaka yeo e ka mo thušago gore a hume.
- ☐ O hweditše ngaka ye kgolo yeo e bego e dula molapong wo moso wa sethokgwa sa go boifiša.
- ☐ O fihlile molapong a gogelwa ka bodibeng ke selo tsoko sa mo lahlela ka mošola wa bodiba. A tla boitsholo.
- ☐ Noga ye kgolokgolo yeo a se a ka a e bona ya mo tlema maoto ya mo latswa mmele ka moka a tšewa ke bathwana tsoko ba mo iša ka lapeng la ngaka.
- ☐ Ngaka Thuhu o ile a mmotša gore ge a nyaka go ba mohumi a tliše hlogo ya ngwana wa gagwe wa leitšibolo yo a sa tšwago go belegwa, gomme o tlo mmolaya ka noši.
- ☐ Ka yeo nako mosadi wa gagwe o be a le mmeleng.
- ☐ Mosadi wa Nkebe o belege ngwana gomme ngwana yo a re 'Nkebe, nkiše go Ngaka Thuhu ka ge o mo tshephišitše.'
- ☐ Ngwana yo o be a na le mahlo, nko le melomo ya go makatša, mola mmeleng e le hlapi, maoto e le a phoofolo tsoko.
- ☐ Nkebe a mo pepula a mo iša go ngaka Thuhu go ya le ka fao a laetšwego. Ngwana o be a fela a mmotšiša dipotšišo ge ba le tseleng.
- ☐ Nkebe a huma le dinala.
- ☐ Nkebe o thoma go babelwa ke bophelo, gomme o nyaka go nyala mosadi wa bobedi. Ngwana yola a sa lego a mmona mohlantse wola a mo iša a mo laela gore a se ke a dira seo ka ge a tla tla a itshola.
- ☐ Nkebe a gapeletša go nyala, dikgomo tša go nyala tša rakediša bakgonyana tša ba gobatša go šoro.
- ☐ Ka leo le hlatlamago mahumo ale a Nkebe a lewa ke bjelele a boela fao a tšwago.

Dithulano tšeo di lego ka gare ga nonwane ye di goga šedi ya mmadi go bala go tšwela pele go hwetša khuetšo ya tšona go morero.

Morero wa nonwane ye ke go lemoša batho ka megabaru gore e wetša kotsing. Batho ba wetše dikotsing tša go fapana ka lebaka la megabaru.

Mongwadio atlegile thulaganyong ya nonwane ka ge morero wa yona o tšwelela gabotse.

Kabo ya meputso:

Diteng = 15 (D – 15)

Teori le Polelo = 10 (T – 5, P – 5)

[25]

(Meputso ya dintlha e laola polelo. Ge meputso ya dintlha e le godimo le ya polelo e tla ba godimo. Mohlala: Meputso 1–3 ya dintlha = 1 ya polelo, 4–6 = 2 ya polelo, 7–10 = 3 ya polelo, 11–13 = 4 ya polelo, 14–15 = 5 ya polelo)

POTŠIŠO YA 15: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**TODI YA BATLOGOLO – M Makgopa****SETSOPOLWA SA J**

15.1 Rahodu. (1)

15.2

- Rahodu ke monna wa lehodu la dikgomo.
- Kgomo yeo go bolelwago ka yona o e utšwitše a e rekišetša ba bomonyanya.

(2)

15.3

- Go opela košana ga mohlare.
- Go tomoga ga mohlare.
- Kgomo e ile ya mo loma.

(Tše PEDI fela) (2)

15.4 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Pitša ya maano ga e apewe gabedi.
Sa monwana wa nkgopo se tlwaetše go gora.

- Motho ge a dira bohvirihwiri a sa bonwe mafelelong o a swarwa gomme a goboga.

Lehodu la kgale le hwa le swere tsela.

- Motho yo a tlwaetšego go dira mediro ye mebe ga a ke a arogana le yona go fihlela a wela kotsing.

Lehodu le swarwa ka morwalo.

- Motho ge a pharwa ka molato wa bohodu go swanetše go be le bohlatse bja seo.

(Tše PEDI fela) (4)

15.5 Ke Rahodu (1)

- Leina la gagwe le nyalelana le ditiro tša gagwe tša bohodu.

15.6 Nonwanephetheletšannete

- Ka lebaka la gore mohlare o a opela.
- Nonwaneng ye seo e lego nnete se a feteletšwa gomme sa se ke sa kgodiša.

GOBA**Nonwanekgogamašego**

- Baanegwa ke batho le diphoofolo gomme ditiragalo tša nonwane ye di a tšhoša.

GOBA**Nonwanetsholo**

- Go solwa bohodu bja Rahodukage bo mo tsentše mathateng. (2)

15.7 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.

Mohlala:

Ditlwaelo:

- Barui ba thekga maruo a bona.
- Beng maruo ao a utswitšwego ba be ba ka mo sepelela a fetelela.

Ditumelo:

- Leruo ge le upilwe go ba le bothata bjalo ka kgomo ya go hlaba, gataka le go loma motho gotee le nama ya go se butšwe.
- O be a ka se sa hlomphiwa setšhabeng.
- A ka išwa kgorong a sekišwa a be a ahlolwa.

(3)

SETSOPOLWA SA K

15.8 Bohlabatšatši bja Zimbabwe.

(1)

15.9

- Balobedu ke ditlogolo tša Kgošikgolo Dzugudini.
- Dzugudini ke kgoši ya Bakaranga.
- Bakaranga le bona ke banešapula go swana le Balobedu.

(Tše PEDI fela)

(2)

15.10

- Balobedu ke batho ba tee le Bavenda le Baphalaborwa.
- Banna ba se ke ba ya Borwa go nyaka mešomo mešomo e gona.
- Mo Phalaborwa go phala kua Borwa go na le maamušo/mešomo.

(3)

15.11 Seretotumišo

- Go retwa/tumišwa bokgoni bja Kgoši Modjadji bja go neša pula.

(2)

15.12 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.

Mohlala:

Maikutlo a lethabo

- Ba filwe go neša pula.

(2)

[25]

PALOMOKA YA KAROLO YA B:

25

KAROLO YA C: POTŠIŠO YE TELELE**PAPADI/TERAMA****POTŠIŠO YA 16: NAGA GA DI ETELANE – MS Serudu****Mohlala wa karabo:****TEORI: TSHWANTŠHO YA MOANEGWA**

Tshwantšho ya moanegwa e lebane le maitshwaro a gagwe (semelo). Wo ke mokgwa woo moanegwa a phelago ka gona go ya le ka moo mongwadi a mo tšweleditšego.

Tshwantšho ya moanegwa gantši e lemogwa ka dintlha tše di latelago:

- Ditiro le polelo tša moanegwa.
- Baanegwa ba bangwe ba reng ka yena.
- Moanegi/Mongwadi o reng ka yena.
- Leina la gagwe.

Semelo sa Mphaka**Mohlala wa karabo.****1. Ditiro le polelo tša moanegwa.*****Ke ntwadumela***

- ☐ O be a nyaka go lwa le Rola fela yena (Rola) a katakata.
- ☐ O ba tshepiša dingwathameratha ka ntle le go boifa gore ba ka mo dika ba mmetha.
- ☐ O botša Kala le Rola gore ge a ka ba swara ba tla itšhatšharela.

O na le lerato

- ☐ O rata mosadi wa gagwe. O mmitša ka go mo reteletša o re '... naswana ya ka'
- ☐ O kwešwa bohloko ke maitshwaro a mabe a Sebola, morwa wa gagwe, kua sekolong. Re kwa ge a mmotšiša a re 'Ke eng seo se go tshwenyago kua sekolong?'

O na le mahlapa.

- ☐ Ga a tšhabe go botša banna ba babedi e lego Rola le Kala gore 'ke ditlaela.' Mphaka o re: 'Se nkahlameleng. Ga le kgone go bolela ka go šielana ditlatla tenang?'

O na le kgang

- ☐ O re yena a ka se rapeletše boroko ka go budulala ebile a ka se lese batho ba bapala ka yena.

O rata toka le nnete

- ☐ O botša mosadi wa gagwe go re a ka upše a ralale le dilete go fihla a hwetša moo go nago le toka le nnete.

O na le leago

- ☐ O botša morwa wa gagwe, Sebola, go re naga ye nngwe le ye nngwe e na le melao ya yona. Yo a tsenago go yona o swanetše go sekegela melao yeo.

2. Baanegwa ba bangwe ba reng ka yena.**O bohlale ebile o na le boikgafo mošomong**

- ☐ Tokari o re Mphaka o na le mahlahla le boikgafo mošomong wa gagwe mola Rola le Kala le bona ba re Mphaka ke lekgoba mošomong.
- ☐ Re kwa Nkono a tiišetša boikgafo bja gagwe mošomong ge a re '... nkabe bafaladi ka moka ba ikgafela medirong ya bona bjalo ka Mphaka ...'

Ke ntwadumela

- ☐ Kala o botša Rola go re: 'Hlokomela monna Rola, baisesa ba ba go tšwa Bonwatau ke bontwadumela. O tla go gobatša.' Go be go šupša Mphaka.

3. Leina la gagwe

- ☐ Leina la gagwe ka Mphaka. O bogale bjalo ka mphaka.

4. Polelo ya mongwadi

- ☐ Mongwadi o re Mphaka o bolela a nnoši.
- ☐ Mongwadi o re Mphaka o itia tafola ka letswele ge a aparetšwe ke pefelo.
- ☐ Mongwadi o re Mphaka o fela pelo ge Kala le Rola ba sa bolele ka go šielana.

Ke setagwa – mongwadi o re Mphaka o thomile go tšea mahlo a tšhipa.

Diteng = 15 (D – 15)

Teori le Polelo = 10 (T – 5, P – 5)

(Meputso ya dintlha e laola polelo. Ge meputso ya dintlha e le godimo le ya polelo e tla ba godimo. Mohlala: Meputso 1 – 3 ya dintlha = 1 ya polelo, 4 – 6 = 2 ya polelo, 7 – 10 = 3 ya polelo, 11 – 13 = 4 ya polelo, 14 – 15 = 5 ya polelo)

[25]

GOBA

POTŠIŠO YA 17: *Naga ga di etelane* – MS Serudu**SETSOPOLWA SA L**

- 17.1 Mogatšaka/Naswana.
(Le TEE fela) (1)
- 17.2 • Dithipa.
• Kerekeng.
• Sutwana.
• Teye.
• Moruti.
(E TEE ya tše) (1)
- 17.3 • Go hlaloša tiragalo.
• Go efoga ditšhitišo.
• Go tšweletša maikutlo a mmapadi.
• Go utolla semelo sa mmapadi.
(Tše THARO tša tše) (3)
- 17.4 Mothalonako ke taetšo ya nako ya tatelano ya ditiragalo. Ditiragalo tše di latelanago ke tše:
• Mphaka o re mosadi wa gagwe o boletše dikoma – lehono.
• Mphaka o re o mogatšagwe o mo fepile – lehono.
• Mphaka sutwana ya gagwe e šidullwe – pele a robala.
• Mphaka o botšiša ka go tsogela kerekeng – gosasa.
(Tše PEDI fela) (3)
- 17.5 Go utolla semelo sa moanegwa, mohlala: Mphaka o bitša mosadi wa gagwe ka go mo reteletša.
Go tšweletša maikutlo a lerato: Naswana ya ka. (2)
- 17.6 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a kwelobohloko/manyami.
Bafaladi ba bangwe ba na le bokgoni bjo bo ka hlabollago naga, bjale go a nyamiša ebile go kweša bohloko ge ba sa swarwe gabotse. (2)

SETSOPOLWA SA M

- 17.7 ... Re swanetše go ba tsatsela bjalo ka phiri ... (1)
- 17.8 Bobedi ke badudi ba Letsheng la Mogadisho. (1)
- 17.9 Lefotwana e sego la gago, o le hloba le gaela.
• Ngwana ge e se wa gago ga o ke o mo kwela bohloko le ge o mo tlaiša.
• Mphaka o tlaišwa ntle le go kwelwa bohloko ke boOtše ka ge e se ngwana wa mobu wa gabobona (ke motšwabotšo) (3)

- 17.10 Kgegeotiragatši ke ge babogedi ba tseba gannyane ka seemo sa ditaba le gore se šupa eng mola babapadi bao ba amegago ba sa tsebe.
 • Setsopolweng se babogedi ba tseba maanomabe ao boOtše ba a logelago Mphaka mola yena mong a sa tsebe selo.
 • Ba rera go hlola poso ya ka godimo ga ya gagwe le go mo tšeela maatla ka moka a taolo ba a fe serathane. (3)
- 17.11 • Mongwadi wa papadi ga a kgathe tema papading ye eupša o šomiša babapadi go tšweletša molaetša.
 • Poledišanong ye ga go mo mongwadi a kgathago tema gona ka gobane ga go a dirišwa ditšhupasefala. (2)
- 17.12 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
 Mohlala:
 Molaetša wa papadi ye ke go ruta ka kamogelo le tshwaro ya batho bao ba falalelago dinageng di šele.
 • Bafaladi ba amogelwa ka diatla tše borutho ebile ga ba kgethollwe mešomong.
 • Bafaladi ba ka tla ka tsebo ya go hlabolla setšhaba. (3)

[25]**POTŠIŠO YA 18: POTŠIŠO YE TELELE****LEHUFA – P Mothupi****Mohlala wa karabo:****TEORI: TSHWANTŠHO YA MOANEGWA**

Tshwantšho ya moanegwa e lebane le maitshwaro a gagwe (semelo). Wo ke mokgwa woo moanegwa a phelago ka gona go ya le ka moo mongwadi a mo tšweleditšego.

Tshwantšho ya moanegwa gantši e lemogwa ka dintlha tše di latelago:

- ☐ Ditiro le polelo tša moanegwa.
- ☐ Baanegwa ba bangwe ba reng ka yena.
- ☐ Moanegi/Mongwadi o reng ka yena.
- ☐ Leina la gagwe.

Semelo sa Radithekisi**1. Ditiro le polelo tša moanegwa.****O na le lenyatšo**

- ☐ O bitša mosadi yo e lego wa gagwe gore ke mosatšana.
- ☐ O botša Lerato gore mahlo a gagwe ke a matala, ebile megokgonyana ya gagwe ga e mo tšhoše.
- ☐ O botša Tsarane le Leepo gore ba a kgamakgametša ge ba bolela.
- ☐ O nyatša kereke o re ke kerekana.

- ☐ O botša Tsarane le Leepo gore ba šale Lerato morago mo gongwe le mo gongwe mo a yago ba lebelele mesepelo ya gagwe.

O na le lehufa

- ☐ O re Lerato o eta a robalana le banna.
- ☐ O re Lerato o be a elwa le mosadi yo mongwe ba baka banna.
- ☐ O re Lerato ge a eya kerekeng ke gore o ya banneng.
- ☐ O re Lerato o reka diaparo tša ka gare tša go bitša mašeleng a godimo gore a ete a bontšha banna.
- ☐ Ge Lerato a boa mošomong a mo dumediša, o mo fetola ka mahlapa, o re mmalegogwana tena, molomo wa go nkg, bj.bj.
- ☐ O betha mosadi ge a ekwa boLeepo ba re ba mmone a na le monna yo mongwe toropong, ebile Lerato o išwa bookelong.

Ga a na botho

- ☐ Le ge mmagwe (Maditaba) a hwetša a betha mosadi, ga a ikokobetše, o tšwela pele ka go roga Lerato.
- ☐ O ntšha Lerato ka kerekeng go rapelwa.
- ☐ O rile go kwa Leepo a re Tsarane o thuntšhitšwe ke maphodisa a fela a re ba boele lefelong la kotsi go yo tšea sefatanaga sa gagwe.
- ☐ O robatša Lerato ka letangwaneng la go ruthela bošego ka moka.
- ☐ Ke mmolai.
 - O laela Tsarane le Leepo gore ba bolaye Ntshepe.
 - O tshepiša boLeepo lehu ge ba sa bolaye Ntshepe.
 - Ka mehla o tshepiša Lerato gore o tla mmolaya.

Ke lefšega

- ☐ O leka go ipolaya ka go ithuntšha.

O na le mahlapa

- ☐ O re Lerato ke moitshwarahlephi.

2. Baanegwa ba bangwe ba reng ka yena.***O fenywa ke lehufa***

- ☐ Lerato o botša Ntshepe ka lehufa la monna wa gagwe.

Ke yo mošoro

- ☐ Lerato o lemoša Ntshepe gore Radithekisi o nyaka go mmolaya.

3. Leina la gagwe.

- ☐ Leina la gagwe ke Radithekisi ka ge a be a na le ditaxi gomme a phela bophelo ba etša bjo bo phelwago ke boraditaxi, bja go kgadimola, bja go ba le kgang le swele.

4. Polelo ya mongwadi.***O bogale***

- ☐ Mongwadi o re o bolela ka bogale ge a bolela le Lerato ka mehla.
Ge Tsarane le Leepo ba šitilwe ke go bolaya Ntshepe, Radithekisi o boletše le Leepo ka bogale ge a tlo mmošša gore Tsarane o thuntšhitšwe.

O fekeetšwa ke mathata

- ☐ Mongwadi o re Radithekisi o a lla ge a hlalošetša mmagwe ka mathata a gagwe.

Diteng = 15 (D – 15)**Teori le Polelo = 10 (T – 5, P – 5)****[25]**

(Meputso ya dintlha e laola polelo. Ge meputso ya dintlha e le godimo le ya polelo e tla ba godimo. Mohlala: Meputso 1–3 ya dintlha = 1 ya polelo, 4–6 = 2 ya polelo, 7–10 = 3 ya polelo, 11–13 = 4 ya polelo, 14–15 = 5 ya polelo)

GOBA**POTŠIŠO YA 19:*****Lehufa – P Mothupi*****SETSOPOLWA SA N**

- 19.1 • Thobela.
 • Mohlomphegi.
 • Mong wa ka.
 (Le TEE fela) (1)
- 19.2 Toropong/beke.
 (Le TEE fela) (1)
- 19.3 • Go hlaloša tiragalo.
 • Go efoga ditšhitišo.
 • Go tšweletša maikutlo a mmapadi.
 • Go utolla semelo sa mmapadi.
 (Tše THARO tša tše) (3)
- 19.4 Mothalonako ke taetšo ya nako ya tatelano ya ditiragalo. Ditiragalo tše di latelanago ke tše:
 • O ba file beke go bolaya Ntshepe.
 • Gwa feta kgwedi tše tharo ba se ba mmolaya.
 (Kgetha mehlala ye MEBEDI fela) (3)
- 19.5 Go utolla semelo sa moanegwa, mohlala: Radithekisi o tšhošetša Leepo le Tsarane ka gore ge ba ka se bolaye Ntshepe yena o tla bolaya bona.
 Go tšweletša maikutlo a lerato: Naswana ya ka. (2)

- 19.6 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a lenyatšo/go tenega.
Ke batho ba go se itshepe le go se amogele gore batho re a fapana ka dimelo. (2)

SETSOPOLWA SA O

- 19.7 • Ke go kgopela gore o tlogele go bolela ka mahlo a ka.
• ... Go sego bjalo o mphološe ka mo sefatanageng sa gago.
(E TEE fela) (1)
- 19.8 Ntshepe ke morutiši wa kgale wa Lerato/Lerato ke morutwana wa kgale wa Ntshepe. (1)
- 19.9 Mmatlaseromo o palega manga.
• Motho ge a nyaka selo o dira ka mo a ka kgonago gore a se hwetše.
• Ntshepe o be a thomile go rata Lerato bjale o be a leka mekgwa ka moka ya go feleletša a thopile pelo ya gagwe. (3)
- 19.10 • Kgegeotiragatšo ke ge babogedi ba tseba gannyane ka seemo sa ditaba le gore se šupa eng mola babapadi bao ba amegago ba sa tsebe.
• Ntshepe o foraforetša Lerato ka go re a ye a bone phapoši ya gagwe ya borobalo gore a tle a kgone go mo kgethiša *bedroom suite*.
• Babogedi ba a tseba gore Ntshepe o rata Lerato gomme se ke leano la go mo phereketša gore a mo tanye ka tša lerato ba le ka phapošing ya borobalo, mola Lerato a be a sa feme/lemoge selo. (3)
- 19.11 • Mongwadi wa papadi ga a kgate tema papading ye eupša o šomiša babapadi go tšweletša molaetša.
• Tshedimošo mabapi le babapadi, tikologo le ditiragalo di tšweletšwa ka go diriša ditšhupasefala. (2)
- 19.12 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
• Molaetša wa papadi ye ke go kgalemela lehufa leo banna le basadi ba ka bago le lona go balekane ba bona/ke go re lehufa ga le age motse.
• Banna ba go swana le boRadithekisi ba tla lemoga gore lehufa le pšhatla motse ebile le ka go tsenya kotsing.
• Basadi ba go etša boNtlogeleng ba ka se sa yela banna ba bona dingakeng ka sephego sa go tiiša lerato. (3)

[25]

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 25
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 80

KAROLO YA A: RUBRIKI YA GO SWAYA DIPOTŠIŠO TŠE TELELE: THETO [MEPUTŠO YE 10]

Dinyakwa	Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
DITENG	8–10	6–7	4–5	2–3	0–1
Tlhalošo ya sererwa. Botebo bja dikgopolo, kgonthišo le kwešišo ya setsopolwa MEPUTSO YE 7	-Tlhalošo ye e tseneletšego ya sererwa -Tatelano ya dikgopolo tša go ba le maatlakgogedi tša go amana thwii le temana. -Kwešišo ye e tseneletšego ya sengwalwa le sereto.	-Kwešišo le tlhalošo ye botse ya sererwa. -Potšišo e arabilwe ka botlalo. -Dikgopolo tšeo di filwego di a kwala eupša ga se tšona ka moka tšeo di hlalošitšwego ka mo go nyakegago. -Kwešišo ya sengwalwa le sereto e bonetše.	-Tlhalošo ye e kgotsofatšago ya sererwa. -Go na le dintlha di se kae tšeo di amanago le sererwa. -Tše dingwe tša dikgopolo di a kwagala eupša ga di kgodiše. -Kwešišo ya motheo ya sengwalo le sereto.	-Tlhalošo ya sererwa ga e kgotsofatše. -Ga go dintlha tšeo di amanago le sererwa. -Ga go kwešišo ya sengwalwa le sereto.	-Ga go kwešišo ya sererwa. -Karabo ga e sepelelane le sereto. -Morutwana ga a tsebe selo ka ga sengwalwa le sereto.
SEBOPEGO LE POLELO Sebopego, kekele le kalo ya dikgopolo Polelo, segalo le setaele tšeo di dirišitšwego ge go ngwalwa taodišo MEPUTSO YE 3	-Sebopego se tšweletša tlemagano ya dikgopolo ye botsebotse. -Dikgopolo di hlamegile ebile di tšweleditšwe ka bokgwari. -Polelo, segalo le setaele di a kgahliša, ke tša maleba ebile di tšwele mahlalagading. -Ga go na le phošwana e tee ya popopolelo, mopeleto le maswaodikga.	-Sebopego se tšwelela gabotse ebile se tšweletša go ela ga dikgopolo. -Kelelo ye botse ya dikgopolo. -Polelo, segalo le setaele ke tša maleba.	-Sebopego se a tšwelela. -Taodišo ga e na kekele ye botse ya dintlha ebile ga go tlemagano ya dikgopolo. -Diphošo tša polelo ke tše nnyane eupša segalo le setaele ke tša maleba.	-Sebopego se bontšha diphošo tša peakanyo. -Dikgopolo ga se tša beakanywa ka tatelano ye botse. -Diphošo tša polelo ke tše ntši. -Segalo le setaele di fošagetše.	-Sebopego ga se sa maleba. -Diphošo tša polelo ke tše ntšintši ebile le setaele se fošagetše kudu.
KABO YA MEPUTSO	8–10	6–7	4–5	2–3	0–1

KAROLO YA B LE C: RUBRIKI YA GO SWAYA DIPOTŠIŠO TŠE TELELE – PADI, KANEGELOTŠHABA LE PAPADI [MEPUTSO YE 25]

Dinyakwa	Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
DITENG	12–15	9–11	6–8	4–5	0–3
Tlhalošo ya sererwa Botebo bja dikgopolo, kgonthišo le kwešišo ya setsopolwa MEPUTSO YE 15	-Karabo ye botsebotse go fetiša: 14–15. -Karabo ye botsebotse: 12–13. -Tlhalošo ye e tseneletšego ya sererwa. -Tatelano ya dikgopolo tša go ba le maatlakgogedi tša go amana thwii le temana. -Kwešišo ye botsebotse ya sengwalwa le setsopolwa.	-Kwešišo le tlhalošo ye botse ya sererwa. -Potšišo e arabilwe ka botlalo. -Dikgopolo tšeo di filwego di a kwala eupša ga se tšona ka moka tšeo di hlalošitšwego ka mo go nyakegago. -Kwešišo ya sengwalwa le setsopolwa e a bonala.	-Kwešišo ya magareng ya sererwa eupša ga se dintlha ka moka tšeo di hlalošwago ka botlalo. -Bontši bja dintlha di amana le sererwa. -Tše dingwe tša dikgopolo di a kwagala eupša ga di kgodiše. -Kwešišo ya motheo ya sengwalwa le setsopolwa.	-Kwešišo ye nnyane ya sererwa. -Ga go dintlha tšeo di hlalošwago ka botlalo. -Dintlha tše nnyane di amana le sererwa. -Tlhalošo e amana gannyane le sererwa. -Kwešišo ye nnyane ya sengwalwa le setsopolwa.	-Ga go kwešišo ya sererwa. -Maiteko a go araba potšišo a fokola kudu. -Dintlhalošo ga di kgotsofatše. -Morutwana ga a tsebe sengwalwa goba setsopolwa.
SEBOPEGO LE POLELO	8–10	6–7	4–5	2–3	0–1
Sebopego, kelelo le kalo ya dikgopolo Polelo, segalo le setaele tšeo di dirišitšwego ge go ngwalwa taodišo MEPUTSO YE 10	-Sebopego se tšweletša tlemagano ya dikgopolo ye botsebotse. -Matseno le mafetšo ke a mabotse kudukudu. -Dikgopolo di hlamegile ebile di tšweleditšwe ka bokgwari. -Polelo, segalo le setaele di a kgahliša, ke tša maleba ebile di tšwele mahlalagading.	-Sebopego se tšwelela gabotse ebile se tšweletša go ela ga dikgopolo. -Go na le tlemagano ye botse magareng ga matseno, mafetšo le ditemana tše dingwe tša taodišo yeo. -Kelelo ye botse ya dikgopolo. -Polelo, segalo le setaele ke tša maleba.	-Sebopego se a tšwelela. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo e gona eupša e na le mafokodi. -Diphošo tša polelo ke tše nnyane eupša segalo le setaele ke tša maleba. -Peakanyo ya ditemana ke ya maleba.	-Sebopego se bontšha diphošo tša peakanyo. -Dikgopolo ga se tša bewa ka tshwanelo. -Diphošo tša polelo ke tše ntši. -Segalo le setaele ga se tša maleba. -Peakanyo ya ditemana e fošagetše.	-Tlhokego ya peakanyo ye botse ya sebopego e dira gore dikgopolo di se elele gabotse. -Diphošo tša polelo le setaele sa go fošagala di dira gore go be bothata go bala le go kwešiša molaetša wa taodišo. -Segalo le setaele di fošagetše kudu. -Peakanyo ya ditemana e fošagetše kudu.
KABO YA MEPUTSO	20–25	15–19	10–14	5–9	0–4